

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Ks. kohdat 7-9.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Kolme ensimmäistä tavoitetta ovat tärkeitä. Tästä kuitenkin puuttuu ongelmien ja niiden syiden analyysi (esim. Suomen asema akateemisen vapauden rankingeissa on tipahtanut merkittävästi).

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tässä ei tehdä eroa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä, vaikka sisällöllisesti ja laadullisesti ero on merkittävä. Näiden sotkeminen vahvistaa entisestään tendenssejä lisätä nimellisiä tutkintomääriä oppimisen ja sen laadun kustannuksella. Standardeja on alennettu kautta linjan ja kehitys näyttää jatkuvan. En myöskään näe nykyistä valintajärjestelmää hyvänä. Kaikilla pitää olla

sama mahdollisuus päästä yliopistoon iästä riippumatta ja paras tapa valita opiskelijoita perustuu valintakokeeseen, huolimatta siitä, että siinäkin järjestelmässä on omat ongelmansa. Samaten "joustavuus" opintosuuntien valinnassa tarkoittaa käytännössä sitä, että oppiminen jää pintatasolle eikä mihinkään syvennyttä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tämä "visio" osallistuu sen illuusion uusintamiseen, että ylintä opetusta ja oppimista voidaan lisätä samalla kun resursseja vähennetään ilman että standardeja alennetaan merkittävästi. Tosiasia on, että julkisten koulutusmenojen osuus bruttokansantuotteesta on laskenut 7,5 prosentista 1990-luvulla hieman yli 5 prosenttiin vuonna 2023. Nykyrahassa koulutusrahoitus on noin 2,5 miljardia euroa pienempi vuonna 2025 kuin vuonna 2010. Tutkimus- ja kehitysrahoitus kasvoi Nokian-vuosina, jolloin se nousi lähes 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta, mutta laski alle 3 prosenttiin 2010-luvulla, josta se on toipunut vain hieman. Per koulutettavaan käytettävä rahamäärä on vähentynyt 15% samaan aikaan kun se on lisääntynyt muualla OECD-maailmassa. Korulauseet ja todellisuus näyttävät olevan kaksi aivan eri asiaa.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Innovaatiopuhetta, johon kuuluu yliopistojen alistaminen halpatuotantotutkimuskehityslaitoksiksi, on kuultu jo vuosikymmeniä, ja sillä on myös ollut merkittäviä käytännön vaikutuksia. Tällaisen puheen ja huonon talouskehityksen välillä on vahva korrelaatio. Tässä ei ole mahdollista eritellä kompleksisia kausaalisuhteita, mutta epäily kuitenkin on, ettei tämä kehitys suinkaan ole edesauttanut talouskehitystä. Esimerkiksi jatkokoulutus: tavoite kouluttaa suuria määriä tohtoreita kolmessa vuodessa tehdään -- tai on jo tehty -- mahdolliseksi laskemalla väitöskirjan vaatimuksia. Licensiaatin tutkintoa ollaan poistamassa ja se on täysin loogista, sillä nykyvaatimuksilla tohtoriksi voi päästä helpommin kuin ennen licensiaatiksi. Täsmennän tätä kritiikkiä toteamalla kuitenkin, että tieteeseen kuuluu myös luova puolensa. Moderni tiedeinstituutio on muuttanut yhteiskuntaa ja niin se tulee tekemään myös jatkossa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Kommentoin vain ulkoisen tutkimusrahoituksen jakamisen periaatteita. Ajatus siitä, että joku monimutkainen ja väliaikainen, valtavasti hallinnointia ja koordinaatiota vaativa keinotekoinen kokonaisuus, jolle konsultit keksivät jonkun harhaanjohtavan metaforisen nimen, esim. "lippulaiva", edesauttaisi tutkimusta ja nostaisi sen "huipulle", ei edusta minkäänlaista kriittistä ajattelua.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Paljolti tyhjää liturgiaa, joka peittää alleen rahanjakomallin aiheuttamaan kilpailullisen todellisuuden, joka tuottaa vangin dilemman tyyppisiä kollektiivisesti alioptimaalisia lopputuloksia. Lisäksi korkeakoulujen "erikoistuminen" on käytännössä usein tarkoittanut vain sitä, että pieniä oppiaineita ja sellaisia suuntauksia ja yksiköitä, joiden joku ei katso olevan "hyödyllisiä", karsitaan. Käytännössä tämä tapahtuu tyyppillisesti sivistyksen kustannuksella (vrt. tavoite 1). Esimerkkinä voin käyttää vaikka musiikkitieteen kohtaloa Helsingin yliopistossa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

En esimerkiksi näe mitään ongelmaa siinä, että yliopistoissa on "päällekkäisyyksiä". Yhtäältä on järkevää aluepolitiikkaa, että meillä on laaja-alaisia yliopistoja myös muualla kuin Helsingissä. Toisekseen yliopistolaiset tekevät spontaanisti yhteistyötä läpi yliopistojen niin Suomessa kuin maailmanlaajuisesti ja he kuuluvat moniin yhdistyksiin, verkostoihin ja projekteihin. Kolmanneksi, toimintamme edellytyksiä ei paranneta sillä, että joku johtaja tai hallintohenkilö excelillä siirtelee ihmisiä ja yksiköitä paikasta toiseen, tai lopettaa yksiköitä. Sellainen vain häiritsee ja tuhoaa. Ja viimein käytäntöjen muokkaaminen yritysten käytäntöjen mukaisesti on puhdasta bisnes-ideologiaa, joka ei palvele mitään hyvää tarkoitusta ja johtaa akateemisen vapauden edelleen murenemiseen (vrt. tavoite 1).

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

"Julkisen rahoituksen rinnalla vahvistuu monipuolinen rahoitus yksityisistä, eurooppalaisista ja kansainvälisistä lähteistä." Käytännössä tämä tarkoittaa, että julkista rahoitusta aiotaan edelleen

vähentää. Eurooppalaiset ja kansainväliset tutkimusrahoituksen lähteet eivät lisääny. Yritetään siis lisätä korkeakoulujen ja yliopistojen riippuvuutta yrityksistä ja liiketoiminnasta, mikä vähentää akateemista vapautta (tavoite 1). Se tuskin tuo juurikaan lisärahaa opetukseen ja tutkimukseen. Käytännössä vaihtoehdoksi jää siis koulutuksen kaupallistaminen ja lukukausimaksut.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Ongelmana on nykyinen rahanjakomalli, jossa melkein kaikki rahoitus on sidottu määrämittaistettuihin tuotoksiin. Järjestelmän negatiiviset vaikutukset ovat laajalti tiedossa, mutta OKM sokeasti kiistää tämän tiedon, eikä kukaan tee asialle mitään.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Tämän "vision" metodologia loistaa poissaolollaan. En päästäisi opiskelijoita läpi tulevaisuudentutkimuksen kurssilta, jos he kirjoittaisivat tällaisia "visioita", sen sijaan, että he analysoisivat prosesseja, mekanismeja ja vallitsevaa tilannetta yhteiskuntatieteellisten käsitteiden ja teorioiden valossa. Skenaarioissa pitäisi analysoida monia mahdollisia tulevaisuuksia ja niiden ehtoja, todennäköisyyksiä ja toivottavuutta.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Tilannekuva ei vastaa todellisuutta. Kaikenlaisia asioita vain julistetaan tai todetaan, vaikka ne olisivat lähinnä perusteetonta itsekehua ("Suomi on sivistynyt, luova ja ihana maa"). Tavoitteet vain luetellaan. Niitä ei verrata muihin vaihtoehtoihin tai perustella.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Tämä kuulostaa enemmän konsulttien tekemältä mainosesittelypaperilta kuin vakavasti otettavalta näkemykseltä siitä, mitä Suomen ja Euroopan korkeakoulu- ja yliopistosektorin ongelmat ovat, ja miten niitä pitäisi ratkoa nykyisessä maailmantilanteessa.

9. Muut kommentit

-

Patomäki Heikki

